

Изузетан „геолошки” предео родног краја, његова патријархална монтанарска средина и митови, слике његове колективне свести усијане вековним рвањем са азијском империјом — то су чиниоци у чијој се дијалектици налазе основне одреднице Лубардине уметничке личности.

Уз оца официра, који се у слободним часовима бавио дуборезом, Лубарда цртајући још као дете открива свој таленат. Године 1925. уписује се на Уметничку школу у Београду, где су му професори Бета Вукановић, Љуба Ивановић и Илија Шобајић. Али већ после неколико месеци 1926. одлази у Париз; навраћа у Академију лепих уметности, од које се опрашта одмах, после првих утисака. Уопште он није и никада неће бити човек школе и књиге, већ самосталног рада руке, ока и духа. Посећује Лувр, излаже у Салону Независних.

Сви велики покрети били су тада већ уобличени: експресионизам, фовизам, кубизам, надреализам. Сви су напоредо постојали, међусобно се прожимали, гасили или добијали нове импулсе, у зависности од убеђења и снаге уметника који су им припадали. Преовладавао је утисак да је авантура модерне уметности завршена, да је све испитано и доживљено. И већ почетком тридесетих година јавила се тежња за обновом једне „потпуне” уметности, за предметом и непосредним додиром са животом. Али, било би ипак погрешно тврдити да је само ради таквог расположења у Паризу млади Лубарда остао веран природном изгледу ствари. Објашњење не треба тражити само у сазвежђу париских прилика, него и у приликама које су владале у земљи. Поднебље треће деценије у њој није дозвољавало напуштање чврстог, конкретног предмета: он се могао транспоновати на један или други начин, али је морао остати видљив, присутан; колективна визија није се могла потпуно порицати не само из естетичких већ и из социолошких разлога. А 1926. у земљи се још сликало „класично”, музејски.

Ни младом Лубарди није, дакле, остало друго него да почне од предмета. Сећајући се тих година, он каже: „У том свом периоду познавао сам модерна збивања у сликарству, као што их знам и данас. Међутим, можда сам био тврдоглав и желео да прво изучим оно што ми зовемо занатом, и, друго, оно што се зове савлађивање примарне материје, тј. саму предметност. Заправо, ја сам сматрао да се преко предмета, опште узето, може добро ући у сликарство. Ако је у мојим тадањим радовима било неког звука онога чиме ја данас оперишем, то није ништа друго до оно што зовемо карактером једне личности, оно што та личност носи до краја.”¹

У почетку слика париске пределе, мртве природе, цвеће и фигуре. Већ у првим платнима из 1927 — у *Пејзажу са фењером* и *Мртвој природи, Црвеном пејзажу* — осећа се напетост у тону, композицији, осветљењу. Милуновић је често причао успомене на Лубардине прве париске покушаје — како је једном, када се после неколико часова вратио у атеље, где је знатно млађег земљака оставио да слика, био запањен оним што је затекао. Лубарда почиње деградацијом боје на тон. Уз црвеномрк звук, јављају се акорди мукли и сиви, чулни и благи. Млади сликар је понудио своје осећање, као огледало, времену у коме се појавио. Таман, сивозеленкасти пепео сагорелих емоција веје на његове прве слике, на скверове, раскрснице, кутове са Монмартра и Сене. Да ли је у питању стварна боја ондашњег доба, или патина која се отада у нашем духу ухватила по Лубардином првенцу? Сигурно прво. Боја коју су у другом тону, сребрнастом и префињеном, изнели Марко Челебоновић и Коста Хакман, и у другом виду, немирном и хедонистичком, Сава Шумановић. Резигнирани тон двадесетих и тридесетих година. Потез је спор, осетљив; конструкција скоро наивна; интонација загасита и суморна. Фаза унутрашњег грчења, психолошке акомодације: први одговор на време. Његова тадашња визија је променљива — од *Циганке* из 1928. до непосредног, скицуозног, готово стенографисаног *Погреба* из 1933. Распон није мали; радознала, визија се колеба између једне и друге могућности.

После повратка у Београд, 1932, преко Рима — где је 1929. излагао у Casa d'arte Bragalia — Лубарда 1933. отвара у Француском клубу самосталну

¹ Александар Стефановић, *Петар Лубарда против поделе сликарства на фигуративно и апстрактно*, „Данас”, Београд, 27. IX 1961.